

Лекція 1.3. Основні виклики сталого розвитку держави

Україна – величезна країна зі значним потенціалом, на який варто зважати. Це не тільки природні ресурси, а й людський капітал, поряд з яким економічний розвиток (зростання) є визначальним у вибудові сталого розвитку, і таке розуміння є важливим для ПРООН з огляду на досвід підтримки сталого розвитку у країнах, що долучилися до процесу досягнення ЦСР.

Це, звісно, виправдано, економічне зростання є важливим для сталого розвитку. Але не менш важливою є і якість такого зростання - той аспект, якому ще не приділяється першочергова увага державними інституціями при ухваленні рішень.

Більш поширеною є практика зосередження на зростанні ВВП через залучення інвестицій та розв'язання питань інфраструктури, торгівлі, доступу до природних ресурсів. Ми, загалом, відзначаємо, що такі стратегії знаходять все менше прихильників, але, на мою думку, це набагато важливіше для України з огляду на розміри країни та деякі проблеми, які Україна намагається розв'язати у процесі євроінтеграції.

Загалом, ми відзначаємо ряд факторів, що впливають на можливості досягнення економічного зросту з користю (вигодою) для всіх громадян. Серед таких факторів – базування економіки на обмежених (недостатніх за кількістю, об'ємом) ресурсах, а також фактор недостатньої диверсифікації (різноманітності/розгалуженості) економіки.

В цілому, переважна більшість економік регіону побудовані навколо доступу до природних ресурсів, а потрібно переключитись на розвиток людських ресурсів. Потрібно будувати сильні суспільства, такі суспільства, які можуть переходити на нові рівні розвитку. Сьогодні багато говорять про четверту індустріальну революцію, яка істотно впливає на розвиток виробництва та сферу надання послуг. Вона першочергово потребує якісно нових навичок. Окрім того, висока ймовірність того, що багато професій будуть замінені новітніми технологічними процесами, що, своєю чергою, спричинить ширшу та ефективнішу адаптацію прогресивних технологій в економіку. Тож які це сектори та індустрії, які це можливості в Україні сучасній, що рухається шляхом не простих реформ від практик та політики минулого? Багато залежатиме від того, як саме, на яких засадах Україна буде вибудовувати та реалізовуватиме власну стратегію розвитку у довгостроковій перспективі.

Ми бачимо, що уряди надають перевагу короткостроковим перемогам, що залежать на реалізації швидких змін. Але я вважаю, що в середовищі сьогодення, нинішньому кліматі, в контексті сталого розвитку, існує потреба у спрямуванні на довгострокове зростання, на амбіції довгострокового розвитку. Оскільки Україна все більше тяжіє до Європи, прагне більшої інтеграції у європейський ринок, я вважаю, що на економічному фронті тут виникає багато проблем навколо стандартів якості, навколо бажання відповідати європейським стандартам, наприклад, у безпеці продуктів харчування, у можливості виробляти товари, які за собівартістю та якістю є конкурентоздатними на європейському ринку. Наприклад, коли ми розглядаємо енергозбереження у національній економіці, витрати енергоресурсів на одиницю ВВП в Україні є набагато більшими, ніж у європейських стандартах. Що це означає? Це означає, що Україна має виробляти більше енергії задля виробництва однієї одиниці товару, що робить цю одиницю товару дорожчою та обмежує її конкурентоздатність на європейському ринку. З метою досягнення конкурентоспроможності товару держава має долучитися до процесу, надаючи субсидії, таким чином забираючи на себе частину витрат, але це, своєю чергою, призводить до неефективної економіки.

Існує широкий спектр питань щодо руху України в напрямку «зелених» стандартів зростання, особливо коли йдеться про розв'язання таких проблем, як висока енергомісткість виробничих процесів та й житлового сектору. Я б поставив енергетику на ключові позиції серед проблем, розв'язання яких допоможе перевести Україну з країн,

зростання яких засновується на природних ресурсах, до країн, що економічно зростають завдяки новітнім технологіям, ефективному використанню енергії, у тому числі, і в житловому секторі.

З позицій соціального розвитку сталий розвиток є також надзвичайно важливим. Коли ми говоримо про розвиток людського капіталу, то говоримо про освіту, здоров'я, а також приріст населення. І я вважаю, що освіта була та залишається ключовим рушієм розвитку згаданого ресурсу у регіоні. Спадок радянських часів з його надзвичайно високими стандартами освіти тримав економіку регіону у гарному стані впродовж багатьох років. Проте зараз світ змінюється настільки швидко, що освіта має встигати за цими змінами. Коли ми розглядаємо, для прикладу, професійно-технічний сектор, спостерігаємо багато проблем з невідповідностями навичок, особливо у певних галузях та індустріях. Тож як сфера освіти має встигати за змінами та зробити так, аби розрив у потрібних навичках не збільшувався, а зменшувався ефективніше? На цьому шляху значну роль має відігравати приватний сектор, як на мене. Уряд не має бути обов'язково повністю відповідальним за це, але він має підвищити залученість приватного сектору, має розуміти потреби приватного сектору. Це має бути об'єднання зусиль та залучення багатьох стейкхолдерів зі спільним баченням горизонту, до якого прямує економіка України та які навички і як саме вони будуть розвиватись у цій економіці.

На мою думку, коли ми говоримо про сталий розвиток загалом, то це не про зростання, а про якість цього зростання. І в цьому є багато викликів. Ще один виклик – це демографічна ситуація. Я маю на увазі тут не тільки Україну, а загалом регіон. У суспільстві йде процес старіння населення, стрімко уповільнився процес приросту населення. Як результат, скорочується кількість людей, що працюють, проти кількості людей пенсійного віку, і в уряді виникатимуть додаткові зобов'язання щодо забезпечення соціальних потреб, підтримання системи пенсійного забезпечення. І це феномен, що притаманний регіону в цілому, та й багатьом економікам світу.

Орієнтованість виключно на зростання чи зростання економіки не зможе забезпечити потреби суспільства, що розвивається у XXI сторіччі, і цьому є вже багато свідчень та ознак, які, вочевидь, є частиною цілей сталого розвитку. Цілі сталого розвитку за своїм дизайном є системою, що охоплює такі ознаки та показує, як розв'язок проблем в одній сфері життя дає результати також в іншій сфері життя. Ряд проблем, які я вже згадав, мають стосунок до того чи іншого напрямку урядової діяльності, або ж урядової політики. Такі проблеми сукупно складають систему викликів, що вимагають політичних рішень від урядів, свіжого погляду на те, як вони виконують свої обов'язки, глибшого розуміння міжсекторальної взаємодії. Цілі сталого розвитку сприяють формуванню порядку денного спільної діяльності урядових структур та допомагають спільно напрацювати план дій та відповідно їх скоординувати. Таким чином, цілі сталого розвитку виконують одночасно фундаментальну освітню функцію для публічних та державних службовців, пояснюючи та розкриваючи такі взаємозв'язки.

Це новий тип сприйняття того, що люди загалом знають та розуміють. Однак, цілі сталого розвитку дають: (а) загальну схему того, як вимірювати проблеми, (б) розуміння зв'язків між цими проблемами у різних контекстах, засноване на аналітиці та доказовому підході.